

ORTA DOĞUDA SERBEST İKTİSAT POLİTİKASI

Prof. Dr. İbrahim El ŞUREYKİ
Uluslararası Akademiler Üyesi
İktisat Doktoru
Sosyoloji Doktoru - Felsefe Diplomalı

Sayın Rektör,
Sayın Dekan,
Bayanlar, Baylar,

İktisat Fakültesinde bu konferansı vermekle şeref duyduğum, büyük tarihi ile tanınmış İstanbula beni getiren yolu inanç ve zevkle aştım.

Bu konferansı düzenlemeleri sebebi ile, Ekselânsları sayın İstanbul Üniversitesi Rektörüne minnettarım ve aziz meslekdaşım Dekan Prof. Dr. Orhan Dikmen ile Prof. Süleyman Barda'ya hararetle teşekkür ederim.

Konferansımızın konusu, inanan ve ocağına bağlı insanların ülkesi olan Orta-Doğudaki iktisat politikasının durumunu aksettiren, rakam ve analizlere dayanan bir incelemedir.

Eski uygarlığın beşiği olan Doğu, bugün gayret ve fazilet gerektiren bir kalkınma yolunu katetmektedir. Orta-Doğu psikolojik ve dinî görünüşüne bağlı olarak kendi kaderinin efendisidir.

ÜLKELER

Orta-Doğu değeri yüksek olan bir coğrafi mevki kaplamaktadır. Asya, Avrupa ve Afrikanın birbirini kestiği büyük yolların üzerindedir. Toplam yüzölçümü 7.106.000 km² kaplar ki bu da Sovyetler Birliği hariç olmak üzere batı ve doğu Avrupanın yüzölçümünün bir buçuk mislini temsil etmektedir.

Bu geniş sahalar değişik jeolojik ve coğrafi tiptedirler ve bol tabii kaynakları büyük ziraî ve iktisadî zenginlikler teşkil etmektedir.

Yüzölçümünün % 20 sini temsil eden tarıma elverişli topraklar daha çok Türkiye, İran, Irak ve Suriye arasında dağılmıştır.

Toplam yüzölçümünün % 40 ını kaplayan çöllerle kaplı bölgelere gelince, bunların en büyük kısmı Arap Yarımadası, Mısır, Güney ve Doğu İran ve Irak'da bulunmaktadır.

BAĞIMSIZ ÜLKELER

Orta-Doğu ülkeleri bilhassa birinci Dünya Savaşından sonra hürriyetlerini sağlamak ve menfaatlerini korumak gayesi ile kahramanca mücadele etmişlerdir. Bu ülkeler bugün kendi kendilerini idare etmekte ve hattâ Birleşmiş Milletler teşkilâtına üye bulunmaktadırlar. Şimdiki durumda 10 ülkedirler: (Türkiye, İran, Irak, Suudî Arabistan, Kuveyt, Ürdün, Lübnan, Mısır ve Yemen) bu sonuncusuna yani Yemen'e gelince burada durum iyi değildir, savaş 1962 den beri devam etmekte olup 200 bin Yemenli mülteci Suudi Arabistanda bulunmaktadır.

Arabistanın güneyine gelince (Aden ve Emirlikleri), bağımsızlığın tarihi şimdiden tesbit edilmiş olup 1968 yılı için söz verilmiştir; Filistin meselesi ise 1948 den beri aynı noktada bulunmaktadır.

Nüfusun büyük kısmı Arap, Türk ve İran asıllıdır. Toplam olarak 110.000.000 kişiyi temsil eder ve bunların % 93'ü müslümandır.

Türkiye en kalabalık olanıdır, 30 milyon nüfusu vardır, İranın 22 milyon, Suudî Arabistanın 8 milyon, Irakın 7 milyon, Suriye 5 milyon, Yemen 5 milyon, Mısır 27 milyon, Ürdün 2 milyon, Lübnan 2 milyon, Kuveyt, Bahreyn ve güney Arabistan 2 milyon.

İLERLEME YOLU

Geçmişe ve şimdiki duruma bir göz atacak olursak, bütün sahalarda büyük bir değişiklik buluruz. Makine ve teknik metotların getirilmesinden önce Orta-Doğu'da sanayi mensucat ile sınırlı idi ve bunun başlıca merkezleri ise Şam, İstanbul, İsfahan ve dünyada en tanınmış halıcılık merkezi olan Tebriz idi. Ekilen topraklar yüzölçümünün % 10'unu geçmiyordu. Yol şebekesi çok sınırlı ve kullanılamaz durumda bulunuyordu. Hastahane ve okul sayısı da aynı derecede sınırlı idi.

Oysa bugün bütün sosyal, iktisadî ve kültürel sahalarda net bir gelişme ve ilerleme vardır. Orta-Doğu ülkelerinin hepsinde gelişme seviyesi sahip oldukları imkânlarla ve tatbik edilen politikaya göre değişik bulunmaktadır.

Unutmayalım ki Millî birlik her ülkenin siyasî - iktisadî hayatında başlıca rolü oynamaktadır. Orta-Doğunun çağdaş tarihinde üç tanınmış sîma zihinlerimizde canlı olarak durmaktadır, bunlar Suudî Arabistan krallığının kurucusu ve şimdiki hükümdar Faysal'ın babası Kral Abdülaziz İbni Suud. Gerçekleşen eseri prensipleri eşitlik, adalet ve kardeşlik olan İslâmın kutsal kitabı Kuran üzerine kurulmuş bir Anayasa ile bezenmiş Arabistan halkının birliğidir. Yeni Türkiyenin kurtarıcısı ve kurucusu kahraman Mustafa Kemal (Atatürk). Sosyal ve İktisadî reformlar üzerine oturan sağlam bünyeli bir ülke kurmuştur.

İran'ın büyük hükümdarı, şimdiki Majeste Şahın babası Rıza Şah ise İranın ilerlemesine temel olan büyük reform projelerini gerçekleştirmişti.

İKTİSADİ KAYNAKLAR

İktisadî kaynaklar konusunda Orta-Doğunun tabii zenginliklerini teşkil eden kaynakların başlıca ve en önemlileri tarım ve petroldür.

Türkiye, Suriye, Lübnan, Mısır ve Ürdün gibi petrol üreticisi olmayan ülkelerde tarım birinci sırayı işgal etmektedir.

Orta-Doğudaki tarıma elverişli topraklar 57.100.000 hektar olarak tahmin edilmektedirler ve bunlar şu şekilde dağılmıştır.

Türkiye	25.000.000	Hektar
İran	16.000.000	»
Irak	6.000.000	»
Suriye	5.000.000	»
Mısır	3.500.000	»
Ürdün	600.000	»
Lübnan	300.000	»
Arap Yarımadası	700.000	»

Orta-Doğu ülkeleri ancak ikinci dünya savaşının sonunda fakir tarım metotlarını terkederek, yüksek randımanlı tarıma yönelmişlerdir.

Bu üretim arasında iktisaden ve teknik olarak en gelişenleri sırasıyla, pamuk, çay, piring, seker pancarı, buğday, turuncgiller, elma ve zeytindir.

Her ülke iki veya daha çok ürün üzerinde ihtisaslaşmış bulunmaktadır, örnek olarak, Türkiye tütün, pamuk, buğday, piring, zeytin ve meyvacılık; İran piring, çay, tahıllar; Suriye buğday, piring, pamuk; Lübnan turuncgiller, elmacılık; Mısır pamuk, piring ve mısır Arabistan hurma ve kahve.

Bazı ürünlerin, bütün Orta-Doğu ülkeleri itibariyle takribi üretim miktarları şöyledir.

Buğday	12—15	milyon ton
Arpa	5—6	» »
Mısır	3—4	» »
Piring	2—2,5	» »
Hurma	1.600.000	»
Turuncgiller	11.000.000	»
Pamuk (lif)	1.800.000	»
» (tohum)	4.000.000	»
Tütün	150.000	»
Zeytinyağı	160.000	»
Kahve	25.000	»

Üretimin % 60'ının ihrac edildiği pamuğun başlıca üreticileri şunlardır: Mısır, Türkiye ve Suriye. Hurma için ise Arabistan ve Irak.

PETROL

Petrola gelince, petrol iktisadî alanda Orta-Doğuda birinci sırayı kaplamaktadır. Kara altın Suudi Arabistan, İran, Irak ve Kuveyt'te bol bir zenginlik teşkil etmektedir. İşletilen petrol alanları Arabistandan, orta Irak ve güney İran bölgelerine uzanarak bölgenin toplam yüzölçümünün ufak bir kısmını kaplamaktadır.

Petrol üretimi 1966 yılında aşağıdaki rakamlara ulaşmıştır: Suudi Arabistan... 117.000.000 ton, Kuveyt... 114.000.000 ton, İran

105.000.000 ton, Irak... 65.000.000 ton, Katar 13.000.000 ton, Bahreyn 3.000.000 ton.

Petrolun yanında başka madenler de işletilmektedir, bunlardan başlıcaları: demir, kömür, kükürt, manganez ve fosfat. Bu madenlerin işletilmesi ise Türkiye ve İranda gelişmektedir. Bununla beraber Ürdün ve Mısırdaki bol bulunan tabii fosfat üretimi yılda 600 bin tonu geçmektedir.

SANAYİ ve TARIM POLİTİKASI

Tarım ve sanayi konusunda uygulanan politika Orta-Doğu ülkelerinin hepsinde aynı değildir. Serbest bir iktisat politikası izleyen ülkelerde durum daha parlak ve daha iyidir. Böyle bir politika çiftçinin toprağına daha bağlı olmasını ve ürettiği malların verimini arttırmasını sağlamaktadır. Aynı şekilde sanayici için de sanayi sahasını geliştirmeye ve üretiminin kalitesini mükemmelleştirmesini sağlamaktadır.

Doęrusu istenirse, Türkiye, İran, Suudi Arabistan, Lübnan ve Ürdün gibi şimdiye kadar demokrasi ve serbest ekonomiye bağlı kalmış ülkelerde, tarımsal, sosyal ve iktisadi durumun devamlı olarak iyiye gittiğini söylemek gerekir.

Demokrasi ve hürriyetin saygı gördüğü bu ülkelerde, tarımsal üretim 1950'ye oranla üç misli artmış, işçi, köylü ve memurun geliri ise, iki misli hattâ Suudi Arabistan gibi bazı ülkelerde üç misli olmuştur.

Halkın psikolojisi ve ananeleri ile bağdaşmayan bütün kanun ve reformların sonunun felâket olduğı söylenilebilir.

Suudi Arabistanda sanayi politikası çok cesaret vericidir. Hükümet tarafından uygulanan bu politikada şunlar bulunmaktadır:

- 1 — İthal edilen makine ve teçhizat gümrük resminden muafır.
- 2 — İnşaat için arazi bedava verilmektedir.
- 3 — Devlet sınaî müesseselere yardım etmekte, yani hisse senetlerinin bir kısmına ortak olmaktadır.
- 4 — Ülkenin sınaî üretimi korunmaktadır.

Halkın siyasî istikrar, huzur ve hürriyet içinde bulunduğu Suudi Arabistanda sanayi alanında yapılacak yabancı yatırımlar geniş ölçüde garanti edilir.

SOSYAL İLERLEME

Sosyal duruma gelince, serbest iktisat politikasından faydalanan ülkelerde net bir gelişme ve hissedilir bir ilerleme vardır. Bütün bu ülkelerdeki işçiler Batı Avrupa ve Amerikada tanınan bütün sosyal haklardan yararlanmaktadır.

Unutmıyalım ki, serbest iktisat politikasının bulunduğu doğu ülkelerinde işçinin geliri, Komünist-Sosyalist olanlardan iki defa daha fazladır.

İŞBİRLİĞİ

Doğudaki kardeş müslüman ülkeler arasındaki sosyal ve iktisadî mutlulukları ve birbirlerine ruhî, ananevî, tarihî ve coğrafi olarak bağlı bulunan Arap, Türk ve İran halkları arasındaki bağların kuvvetlendirilmesi bakımından önemli ve hattâ gereklidir.

Çev. Asis. Dr. İban ONUR